

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

На XV редовној седници Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду, одржаној 24.09.2020. године, изабрани смо у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње Ирене Петровић, дипломираног социолога, под насловом *Чиниоци настанка и одрживости радничког самоуправљања: „Опорављена предузећа“ у Аргентини у историјско-упоредној перспективи*. Након читања и анализе предате дисертације, подносимо Већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Ирена Петровић је рођена 31.07.1984. године у Новом Пазару. Основне студије социологије на Филозофском факултету у Београду уписала је школске 2003/2004. године, а завршила 2009. године са просечном оценом 9.17 и оценом 10 на дипломском испиту. Од 2011. до 2016. године Ирена Петровић је као истраживач сарадник била запослена у Институту за социолошка истраживања Филозофског факултета у оквиру пројекта: *Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери*, евиденциони број 179035, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја РС. Као истраживач-докторанд учествовала је у извођењу вежби на предметима Социологија рада, Основи економске социологије, Примењена економска социологија, Социолошки практикум, Статистика у друштвеним истраживањима: анализа и Статистика у друштвеним истраживањима: основе. Од 2016. године запослена је као асистент на Одељењу за социологију на Филозофском факултету у Београду на следећим предметима: Друштвени систем и друштвене промене у Србији, Основе економске социологије, Социолошки практикум, Статистика у друштвеним истраживањима: основе и Статистика у друштвеним истраживањима: закључивање. Учествовала је у бројним домаћим и међународним истраживачким пројектима. Током студијског боравка у Аргентини 2014. године у оквиру међународног пројекта **International Research Exchange on Cooperatives (Intrecoop)**, EURICSE-European Research Institute on Cooperatives and Social Enterprise, Тренто, Италија, реализовала је емпиријско истраживање о радничким кооперативама. Подаци добијени током истраживања коришћени су у изради ове докторске дисертације.

Учествовала је на већем броју научних конференција и аутор је (и коатор) већег броја научних радова објављених у земљи и иностранству.

- Петровић, И. (2012) Патријархалност, ауторитарност и националазам средње класе у Србији 1989-2012. у Божиловић, Н. и Петковић, Ј. прир. *Модернизација, културни идентитет и приказивање разноликости*. Филозофски факултет, Ниш.

- Vukelic, J. and Petrovic, I. (2012) Social capital as basis for collective action – the case of environmental activism in two towns in Serbia in Predrag Cvetičanin, Ana Birešev (ed) *Social and Cultural Capital in Western Balkan societies, Centre for Empirical Cultural Studies of South-East Europe*, The Institute for philosophy and social theory of the University of Belgrade
- Весковић, М. и Петровић, И. (2012) Перцепција грађана и локалних власти о улози НВО у заштити животне средине у Петровић, М. (прир). *Глокалност трансформацијских процеса у Србији*: ИСИ ФФ и Чигоја Штампа.
- Бабовић, М. Вуковић, О. и Петровић, И. (2012) *Родна равноправност у Републици Српској*: истраживање јавног мњења. Gender Centar - Центар за једнакост и равноправност полова и Центар за друштвена истраживања.
- Петровић, И. (2013) «Могућности примене факторске анализе у социологији: пример проучавања вредносних оријентација», *Социологија* N⁰ 4.
- Петровић, И. (2013) «Промене вредносних оријентација средње класе у периоду пост-социјалистичке трансформације у Србији» *Социологија* N⁰ 3.
- Мојић, Д. и И. Петровић. (2013), «Млади и легитимност друштвеног поретка у Србији: размишљања и делања у правцу емиграције» *Социологија* N⁰ 2.
- Петровић, И. (2013) Регионалне неједнакости на тржишту рада у Србији: карактеристике незапослености према регионима у Лазић, М. и С. Цвејић (ур) *Промене основних структура друштва Србије у периоду убрзане трансформације*. Чигоја штампа и ИСИ ФФ: Београд
- Петровић, И. и В. Бацковић (2013) Распрострањеност и чиниоци патријархалне и ауторитарне вредносне оријентације у Србији у периоду 1989-2012 у прир. Митровић, Љ. и др *Традиција, модернизација, идентитети: Дијалог култура и партнерство цивилизација на Балкану*, Ниш: Филозофски факултет, Центар за социолошка истраживања
- Петровић, И. (2013) Одрживи развој и рурални туризам: перспектива енергетске ефикасности ангажованих домаћинстава у Петровић, М. ур. *Изазови одрживог развоја*, Чигоја штампа и ИСИ ФФ: Београд
- Бацковић, В и И. Петровић, И (2013) *Димензије урбане одрживости у Србији: оцена грађана и локалне власти* у Петровић, М. (ур). *Изазови одрживог развоја*, Чигоја штампа и ИСИ ФФ: Београд
- Вукелић Ј. и И. Петровић (2013) Социјални капитал као основа колективног деловања у Петровић, М. и Ј. Вукелић (ур.) *Заштита животне средине у Панчеву и Бору: изазови партиципативног приступа управљању окружењем*: Чигоја штампа и ИСИ ФФ: Београд
- Петровић, И. (2013) Перцепција грађана о улози организација цивилног друштва на пољу очувања животне средине у Петровић, М. и Ј. Вукелић (ур.) *Заштита животне средине у Панчеву и Бору: изазови партиципативног приступа управљању окружењем*: Чигоја штампа и ИСИ ФФ: Београд

- Vukelić, J. i I. Petrović (2013) *Socialcapital as a basis for collectivein Petrovic. M and Vukelić, J Environmental Protection in Pancevo and Bor - Challenges of Participatory Approach to Environmental Governance*, Beograd: ISI FF i Čigoja Štampa
- Petrovic, I. (2013) *Citizensperceptions of the role NGOs in environmentalprotectionin Petrovic. M and Vukelić, J Environmental Protection in Pancevo and Bor - Challenges of Participatory Approach to Environmental Governance*, Beograd: ISI FF i Čigoja Štampa
- Петровић, И. (2014) Промене вредносних оријентација економских елита: патријархалност, ауторитарност, национализам у М. Лазић прир. *Економска елита у Србији у периоду консолидације капиталистичког поретка*, Чигоја штампа и ИСИ ФФ: Београд
- Бабовић, М. и Петровић, И. (2014) Повезаност радних и вредносних оријентација друштвених актера у условима економске кризе у Србији *Теме* Vol. XXXN⁰ 1.
- Цвејић, С. и Петровић, И. (2014) Очување запослености путем радничког самоуправљања: случај опорављених предузећа у Аргентини *Социологија*, Vol. LVI N⁰ 3.
- Petrovic, I. & Cvejic, S. (2015) “Social and Political Embeddedness of Argenina’s Worker-Recuperated Enterprises: A Brief History and Current Trends”, *Euricse Working Papers*, 80|15. <http://www.euricse.eu/publications-area/innovative-models/>
- Петровић, И. и В. Бацковић (2015) Пољопривредници у друштвеним променама у Србији У: П. Миленковић, С. Стојшин А. Пајванчић Цизељ: *Друштво и простор: урбани и рурални простор; Економски, правни и Организациони простор Нови Сад: Српско Социолошко друштво / Филозофски факултет у Новом Саду / Институт за упоредно право.*
- Петровић, И., Радоман, М. (2016) Вредносне оријентације политичке елите: патријархалност, ауторитарност и национализам у М. Лазић (прир) *Политичка елита у Србији у периоду консолидације капиталистичког поретка*, ИСИ ФФ, Чигоја штампа.
- Петровић, И. (2016) Цивилно друштво у Србији: анализа класне основе. *Социолошки преглед*. vol. L, no. 3
- Babović, M., Stanojević, D., Milunović, J. Petrović, I., Stefanović, S. (2016) *Rodne nejednakosti u Republici Srpskoj iz perspektive životnih tokova*. Banja Luka: Gender centar - Centar za jednakost i ravnopravnost polova Vlade Republike Srpske, 2016 (Beograd: Dosije studio)
- Петровић, М., Бацковић, В. и Петровић, И. (2017) Везаност за место и миграционе намере становништва: пример осам градова у Србији. *Становништво*, N⁰ 2
- Бацковић, В. и Петровић, И. (2017) Друштвени покрет у настајању: вредносне оријентације учесника протеста *Против диктатуре. Социологија*. Vol 59, N⁰4. pp: 427-451
- Petrović, I. (2018). Economic Inequalities in Montenegro, *Šiidosteuropa*, volume 66, no.2, pp: 203-220

- Петровић, И. (2018) Материјалне неједнакости у Црној Гори у Д. Вукићевић ... [et al.] *Социолошки пресјек црногорског друштва*. Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности.
- Петровић, И. (2018) Промене вредносних оријентација: патријархалност, ауторитарност и национализам у Д. Вукићевић ... [et al.] *Социолошки пресјек црногорског друштва*. Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности.
- Петровић, М., Бацковић, В. и Петровић, И. (2019) Просторна димензија класно-слојних разлика у Србији: анализа материјалног положаја и потрошње, у Лазић, М. и Цвејић, С. (прир) *Стратификацијске промене у периоду консолидације капитализма у Србији*
- Петровић, И. Радоман, М (2019) Патријархалност, ауторитарност и национализам у Србији – промене вредносних оријентација, у Лазић, М. и Цвејић, С. (прир) *Стратификацијске промене у периоду консолидације капитализма у Србији*. Београд: ИСИ ФФ и Чигоја штампа
- Petrovic, I., Radoman, M. (2020) Changes in value orientations in Serbia 2003-2018: Patriarchy, authoritarianism and nationalism, *Südosteuropa*, Vol. 68, no. 3, pp: 408-431
- Mojić, D., Petrović, I. and V. Backović (2020) The Case of Serbia: The Orientations of Rural Young Adults Towards Education, Work, & Emigration. In: Kai Schafft, Sanja Stanić, Renata Horvatek, and Annie Maselli (eds.), *Rural Youth at the Crossroad: Contemporary Challenges within Transition Societies in Croatia and Beyond*. Routledge (у штампии)

Писмени предлог и образложење докторске дисертације под насловом *Чиниоци настанка и одрживости радничког самоуправљања: „Опорављена предузећа“ у Аргентини у историјско-упоредној перспективи* одобрени су на основу позитивне одлуке Наставно-научног већа Филозофског факултета у Београду, донете на XIV редовној седници, одржаној 2.07.2020. године, а након прибављене сагласности Универзитета у Београду.

Завршена дисертација има 265 страна са прилозима и литературом, односно 250 страница основног текста. Дисертација се састоји од седам поглавља, укључујући уводно и закључно. Сва поглавља, осим уводног и закључног, подељена су на више потпоглавља, чиме рад добија неопходну садржинску разуђеност коју захтева сложеност саме теме и одабраног приступа истраживању. У раду је коришћена обимна библиографска грађа која броји 216 јединица литературе, од чега 64 на шпанском и 34 на енглеском језику. Такође, у раду су коришћени бројни међународни извори података, попут података Економске комисија за Латинску Америку и Карибе, Светске банке, Националног института за статистику и попис Аргентине итд.

2. Предмет и циљеви дисертације

Предмет докторске дисертације су фактори и могућности успешног функционисања модела радничког самоуправљања. *Основни циљ дисертације* је да се оцени одрживост модела радничког самоуправљања као облика колективног делања друштвених актера на начин на који би се донети закључци могли односити не само на ниво конкретно-историјских друштава већ, и на општији ниво – ниво друштвено историјског система. У складу са овако постављеним основним циљем рада, анализа је усредсређена на упоредни приказ два облика радничког самоуправљања. Анализа је првенствено усмерена на 'опорављена предузећа' у Аргентини, а осим њих предмет анализе је и радничко самоуправљање у Југославији. Смештајући анализу у овај упоредни оквир, дисертација испуњава циљ да се открију 'одређене правилности' које се односе на настанак, функционисање и одрживост модела радничког самоуправљања на једном општијем нивоу.

Основни аргумент за избор ова два друштва као референтног искуственог оквира је тај што је у оба случаја модел радничког самоуправљања превазишао оквире појединачне радне организације. С друге стране, основна разлика између модела радничког самоуправљања у Аргентини и Југославији јесте та што је овај модел у Југославији уведен „одозго“ од стране владајуће класе и то искључиво као легитимацијска основа. Поред тога, разлика између ова два модела огледа се и у томе што у Југославији овај систем, упркос веома развијеној институционалној структури, није успео да опстане.

Полазећи од основног циља, рад надаље посебно ставља у фокус начин на који се елементи појављивања и одрживости радничког самоуправљања конституишу на различитим аналитичким нивоима посматрања: нивоима конкретног друштва и друштвено-историјског система. Осим тога, полазећи од појма колективног делања, рад такође показује начин на који се радничким самоуправљањем, као једним обликом оваквог делања, могу остварити шири групни интереси друштвених група, препознати пре свега као одржавање или побољшање животних услова који проистичу из структурно условљених положаја тих група.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Полазећи од претходно предочених циљева у раду су формулисане следеће хипотезе:

Хипотеза 1. Увид у историјски развој радничког самоуправљања у различитим конкретним друштвима води ка претпоставци да је одрживост радничког самоуправљања као облика колективног делања друштвених група заснована на комбинацији/хармонизацији унутрашњих фактора/ресурса (тј. фактора унутар самог предузећа) у реалном контексту који је представљен низом спољашњих фактора (дакле, фактора изван предузећа). Прецизније, у раду се креће од претпоставке да спољашњи чиниоци осигуравају опште оквире појаве радничког самоуправљања, док успешност његовог учвршћивања и саме репродукције почива на констелацији унутрашњих фактора.

Хипотеза 2. На основу општих разматрања начина на који се конституише колективно делање на различитим аналитичким нивоима и историјско-упоредне анализе радничког самоуправљања, полази се од претпоставке да је одрживост радничког самоуправљања на нивоу конкретно-историјског друштва условљена факторима који произилазе из карактеристика друштвено-историјског система и самог облика репродукције начина производње. Овде се даље формулишу следеће две специфичне хипотезе.

Хипотеза 2.1. Стопљеност друштвених подсистема - политичког, економског и културног у социјализму одређује опште оквире унутар којих се јављају елементи конституисања и одрживости модела радничког самоуправљања на нивоу конкретних друштава. Овакве карактеристике друштвено историјског система снажно ограничавају могућност развоја институционалног оквира у облику синдикалних организација радника, политичких партија, радничких протеста и сл. Уз то, карактеристике економске и друштвене структуре такође су снажно условљене обликом друштвено-историјског система, односно интегрисаношћу друштвених подсистема.

Хипотеза 2.2. Посматрајући исте факторе, релативна раздвојеност друштвених подсистема - политичког, економског и културног у капитализму одређује елементе који представљају оквире унутар којих је могуће заступати опште интересе одређених друштвених група и каналисати њихове колективне акције, у овом случају, у облику успостављања радничког самоуправљања и његове одрживости.

Хипотеза 3. На основу теоријског разматрања колективног (класног) делања на различитим аналитичким нивоима и историјске анализе радничког самоуправљања у различитим друштвима претпоставља се да је радничко самоуправљање као облик колективног делања друштвених актера погодна форма за артикулисање колективних интереса у непосредном односу капитала и рада.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Рад има укупно седам поглавља. У првом, уводном поглављу најпре је указано на историјски развој проблема којим се рад бави, а потом су формулисани предмет и циљеви истраживања. Осим тога, предочен је основни концептуални оквир анализе и истакнути очекивани сазнајни доприноси дисертације.

Друго поглавље насловљено *Појмовно-теоријски оквир*, и подељено је на три потпоглавља кроз која се развија основни теоријски приступ проблему одрживости радничког самоуправљања. У прва два потпоглавља кандидаткиња се одређује у односу на два кључна појма у дисертацији, појам колективног делања и појам радничког самоуправљања. Она даје приказ два главна ривалска становишта у тумачењу колективног делања, приступа рационалног избора и неомарксистичког приступа. Пошто се опредељује за овај други приступ у свом раду, кандидаткиња га детаљније излаже стављајући у центар појам друштвене класе. У појмовној разради класне акције као облика колективног делања

она се темељно ослања на теорију Младена Лазића и прихвата његов методолошки приступ системско-структурне анализе на четири аналитичка нивоа конституисања друштвеног живота. Што се тиче појма самоуправљања, кандидаткиња кроз преглед приступа домаћих и страних аутора диференцира појам радничког самоуправљања у односу на појмове радничке партиципације и радничког управљања. Коначно, у трећем потпоглављу је изложен историјски преглед развоја теорије и праксе самоуправљања, чиме су не само историјски укорењени појмови који ће бити коришћени у даљем опису и анализи, него је и назначено да ће историјска анализа бити коришћена током израде дисертације и да ће главни предмет истраживања бити анализиран у развојној перспективи.

Треће поглавље под називом *Методолошки оквир анализе* такође је организовано у три потпоглавља. У првом су изложени предмет и циљеви анализе, као и хипотетички оквир. Кандидаткиња дефинише три главне хипотезе које одређују основни методолошки приступ. У другом потпоглављу је укратко приказан основни методолошки приступ који почива на узрочно-функционалној анализи и упоредном методу. Из овога следи детаљна разрада методолошког оквира и операционализација фактора одрживости радничког самоуправљања, што је представљено у трећем потпоглављу. Овде кандидаткиња систематично разлаже и табеларно приказује елементе анализе упоредно за два модела самоуправљања, 'самоникло' самоуправљање у аргентинском капитализму и 'октроисано' самоуправљање у југословенском социјализму, и то на два основна аналитичка нивоа, нивоу друштвено-историјских система и нивоу конкретно-историјских друштава. Напоменимо још да је за емпиријско утемељење налаза на нивоу конкретно-историјских друштава и друштвено-историјских система било неопходно имати податке са нивоа свакодневног функционисања самоуправних предузећа. С обзиром на то да југословенско самоуправљање више не постоји, ова искуствена грађа је прикупљена у секундарном облику, из анализа и описа других аутора, као и из секундарне анализе анкетног истраживања обављеног 1989. године. Међутим, што се тиче аргентинских 'опорављених предузећа' ('предузећа која су опоравили њихови запослени') осим обраде богате секундарне литературе на шпанском и енглеском језику ауторка је спровела и самостално емпиријско истраживање. Она је 2014. године боравила 4 месеца у Аргентини, изучавала историјску грађу и статистичке податке и обавила 25 дубинских полу-структурисаних интервјуа са представницима 'опорављених предузећа' (ЕРТ) и 7 интервјуа са осталим актерима (представницима синдиката, федерација ових предузећа, конфедерације и сл.).

Четврто поглавље, које носи назив *Историјске претпоставке појаве радничког самоуправљања у оквиру конкретно-историјских друштава: Аргентина*, представља централни и најдужи део рада. Ово поглавље само за себе представља значајну целину, не само због тога што у њему кандидаткиња даје потпуни преглед развоја и тренутног стања ЕРТ у Аргентини на српском језику, него и зато што је ово редак документ у којем се кроз овако целовит и обухватан приступ описују и тумаче фактори настајања и одржавања ЕРТ у Аргентини. Поглавље обилује историјским чињеницама и статистичким подацима. Кандидаткиња материјал излаже хронолошки, по потпоглављима која почињу од времена

колонијалног освајања Аргентине, па преко периода стицања независности (крај XIX и почетак XX века) и периода перонизма и војне диктатуре стижу до последњих влада у ХХI веку. У сваком од ових периода се минуциозно описују и анализирају елементи привредне и друштвене структуре, политичког система и вредносних оријентација, као и структура и организациони потенцијал радничке класе. У интерпретацији се посебно обраћа пажња на међуповезаност ових чинилаца и утицај тих веза на развој облика класне акције радничке класе, те у том контексту на настанак и одрживост ЕРТ. У духу свог теоријског и методолошког приступа кандидаткиња показује темељну историјску детерминисаност и структурну условљеност класне акције аргентинских радника и њену артикулацију у покрет ЕРТ. У приказу спољних и унутрашњих фактора настанка и одрживости ЕРТ исцрпно се користи емпиријска грађа прикупљена из примарних извора, репрезентативна за територију читаве Аргентине и за привредне гране у којима се ЕРТ појављују. Главни закључак овог поглавља је да у функционисању ЕРТ постоје противречности на организацијском, економском и вредносном пољу, али да није за очекивати да оне дугорочно делују у правцу слабења ЕРТ. Претпоставке које су довеле до хомогенизације радника, које су крајњи облик добиле управо у опорављеним предузећима, јаче су од претпоставки које могу да имају дестабилизујући утицај на радничку класу, тако да је у будућем периоду могуће очекивати даље јачање радничког самоуправљања у облику опорављених предузећа.

У петом поглављу, које носи назив *'Историјске претпоставке појаве радничког самоуправљања у оквиру конкретно-историјских друштава: Југославија'* дат је преглед фактора настанка, развоја и неуспеха радничког самоуправљања у СФРЈ. Овај преглед је, с разлогом, знатно краћи него поглавље о Аргентини и базира се на описима и анализама бројних радова југословенских и страних социолога и економиста. Кандидаткиња у неколико потпоглавља сумира налазе из ових студија и следећи своју аналитичку матрицу успешно издваја унутрашње и спољне факторе, системске и структурне чиниоце који су допринели развоју специфичног, југословенског модела радничког самоуправљања, дизајнираног и спровођеног 'одозго'. Основни закључак овог поглавља је да су домети развоја радничког самоуправљања у основи били споља ограничени доминантним друштвеним односима у социјалистичком друштвеном систему, те да је основни ограничавајући чинилац остварења радничког самоуправљања био системско политички чинилац, којем су били подређени сви други чиниоци. Због овога су друштвени односи унутар предузећа у Југославији били у супротности са 'замишљеним' моделом радничког самоуправљања.

Шесто поглавље носи назив *Упоредна анализа фактора одрживости радничког самоуправљања: резултати анализе*. У њему се кандидаткиња после исцрпног приказа фактора конституисања и функционисања модела радничког самоуправљања у Аргентини и СФРЈ у претходна два поглавља враћа основним циљевима свог истраживања. У овом поглављу се препознати чиниоци систематски упоређују у складу са аналитичком матрицом предоченом у поглављу о методологији, на нивоу друштвено-историјског система и на нивоу конкретно-историјских друштава. Из овог поређења се извлаче закључци о свакој

групи фактора, спољашњих (системски, структурни, институционални, акцијски) и унутрашњих (организациони, економски, вредносни) и оцењује њихов значај за опстанак радничког самоуправљања.

У последњем, закључном поглављу, кандидаткиња доноси суд о својим полазним хипотезама. Хипотеза о факторима успостављања и учвршћивања радничког самоуправљања у великој мери је потврђена. Релативно опширна историјска анализа показала је да спољашњи фактори обезбеђују опште претпоставке за појаву радничког самоуправљања, док унутрашњи остварују директан утицај на одрживост оваквог једног процеса. Хипотеза о условљености елемената који на нивоу конкретних друштава детерминишу успешност модела радничког самоуправљања (односно самог колективног делања) карактеристикама друштвено-историјског система потврђена је у целости. У СФРЈ интегрисаност друштвених подсистема детерминише појединачне елементе, битно обликујући њихов утицај, па тако доминација политичког подсистема производи непостојање или формално постојање политичких и синдикалних организација, одсуство групних акција, немогућност профилисања заједничких/групних интереса. С друге стране, одвојеност економске и политичке сфере у Аргентини је довела до тога да се у политичком подсистему Хустицијалистичка (Перонистичка) партија профилисала као заступник интереса радничке класе, док су унутар економског подсистема радници успели да формирају организације (пре свега синдикалне) које делатно обједињују, ако не целу радничку класу, оно бар њен значајан део. Коначно, трећа хипотеза, она о радничком самоуправљању као облику колективног делања друштвених група погодном за артикулисање колективних интереса радника, на основу компаративне анализе само је делимично потврђена. Анализа конкретних историјских примера је показала да радничко самоуправљање може представљати облик колективног делања радничке класе само уколико је осигуран склоп објективних, односно структуралних и субјективних предуслова.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Докторска дисертација Ирене Петровић представља оригинал научни рад, заснован на богатој научној грађи прикупљеној на српском, шпанском и енглеском језику. Ауторка је одлучила да главном истраживачком проблему приступи из развојне перспективе, примењујући структурну и функционалну анализу, што је захтевало обраду великог броја тема из различитих научних области и различитих историјских периода. Због тога је била потребна напредна вештина у комбиновању теоријског и емпиријског приступа, што је Ирена Петровић кроз свој рад и демонстрирала. Вођена теоријским приступом који се фокусира на појмове класног делања и радничке партиципације/самоуправљања, она је у историјским чињеницама и актуелној емпиријској евиденцији препознавала и повезивала елементе који објашњавају зашто је дошло до појаве ЕРТ у Аргентини и који су то системски и структурни чиниоци показали истрајност током политичких и ширих

друштвених промена, омогућујући да се овај облик радничког самоуправљања укорени у аргентинском друштву. На овај начин она је избегла замку површне дескрипције истраживане појаве и парцијалног тумачења њеног развоја. У низу података о свакодневном функционисању ЕРТ у реалном историјском окружењу она је препознавала законитости историјског и структурног условљавања и изводила импликације на ниво конкретно-историјског друштва и друштвено-историјског система. Осим тога, поредећи два истраживана модела радничког самоуправљања, аргентински и југословенски, Ирена Петровић је искористила главну предност упоредног метода, а то је могућност критичке процене специфичне тежине појединачних фактора стварања и одржавања радничког самоуправљања. На овај начин су и закључци о друштвеној улози и одрживости радничког самоуправљања валиднији и далекосежнији.

Дисертација је омогућила постизање општег и систематичног знања о факторима успостављања и одрживости радничког самоуправљања. На општем плану импликација овог постигнућа је осветљавање могућности да друштвене групе колективним делањем у форми радничког самоуправљања целовитије штите заједничке класне интересе који произилазе из њихове структурно условљене позиције (класног положаја). Практична корисност дисертације лежи у налазима који показују како се радничким самоуправљањем могу остварити позитивни резултати у сфери рада који се првенствено огледају, уопштено говорећи, у хуманизацији радног процеса, као и у самој могућности очувања радног процеса и запослености.

6. Закључак

Докторска дисертација Ирене Петровић је урађена у складу са одобреном пријавом и испуњава све формалне, садржинске и квалитативне услове постављене нормативним актима и академским обичајима Филозофског факултета и Универзитета у Београду. Кандидаткиња је овим радом потврдила високу квалификованост за научни рад већ раније исказану кроз учешће у бројним истраживачким пројектима и објављивање великог броја научних радова. Ова докторска дисертација даје значајан допринос тумачењу појаве радничког самоуправљања, не само у националном, него и у међународном оквиру.

На основу анализе коју смо предочили у овом извештају, дајемо позитивну оцену и сматрамо да су се стекли сви услови да кандидаткиња Ирена Петровић приступи усменој одбрани своје докторске дисертације.

Стога, Комисија предлаже Наставно-научном већу да одобри јавну одбрану докторске дисертације под насловом *Чиниоци настанка и одрживости радничког самоуправљања: „Опорављена предузећа“ у Аргентини у историјско-упоредној перспективи*, кандидаткиње Ирене Петровић.

У Београду, 25. 09. 2020.

Чланови Комисије:

др Младен Лазић, редовни професор
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

др Слободан Миладиновић, редовни професор
Факултет организационих наука, Универзитет у Београду

др Душан Мојић, ванредни професор
Филозофски факултет, Универзитет у Београду